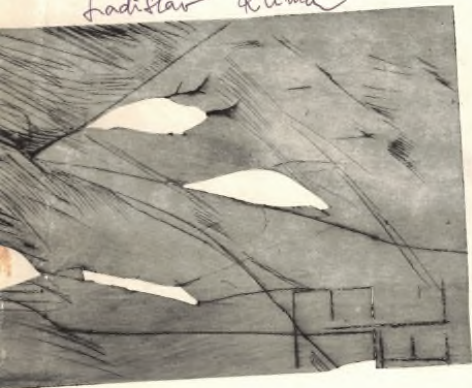

Ladislav Klíma

JAK VYSVĚTLÍTE...

"Jak vysvětlíte, že vidím něco zcela dle skutečnosti a správně, ač jsem toho nikdy nespatriil?" tázal se filosof Silvio svých družek Ady a Nely.

"To je ďalekozření!" odpověděla Nela.

"Ale jedná se o to, abys vysvětlila, jak je dalekožření možné!"

"To vysvětlím!" nabídla se Ada za družku. "Ta služka, ty dveře v bytě, ta skvrna inkoustu v podobě ruky - to všechno je takový magnet, ten magnet přitáhl tvůj mozek - a tvé oči - a vůbec celý tvůj princip a tak se stalo, že jsi ji spatřil, protože jsi byl vlastně před ní! Holecčku, všechno je elektrika nebo magnet - to máš totéž, jak ví moderní věda! My jsme také učené, nemysli si o nás, že jsme ledacos! Jedním slovem je všechno elektrika a dost."

"Vy materialistky! Vše jest jen duch!" započal teď Silvio ve své výkladu. "Máte-li nejen uši k slyšení, ale i mozek k myšlení, poslyšte! - Jen duševní stavy existují a nic mimo ně samozřejmě existovat nemůže, protože pojem "existence" je výhradním majetkem a součástí vědomí, takže odtržen od něho je beze smyslu. Již ze subjektivního hlediska existují jen duševní stavy; neboť naše myšlení, mimo naše já, nic pro nás existovat nemůže, i hmota, zevní svět, jest naším duševním stavem, naší "představou" - jest jen v nás, neboť jest absurdní, že mohli bychom vědět o tom, co by bylo praeter nos. Za druhé i z hlediska objektivního: tvrdím, že každá hmota jest jen znamením, že je nám blízký nějaký duševní, "za hmotou tou se tající" celek; že hmota jest jen viditelností ducha pro cerebrální intelekt; že každá hmota, nejen mozek, myslí, má "duši", vědomí; že duševními stavy, zvanými "hmota", označujeme si jen duševní celky, na nás působící. - Všechny duševní stavy působí totiž na sebe, vyvolávající jedny z druhých psychickým chemismem duševní stavy nové; ale na duševní celky vyšší působí duševní stavy cizí i tak, že vyvolávají v nich i "obrazy sebe", t.j. myšlenky hmotné - hmotné předměty totiž.

Kladu teď tuto thési: Jen ty duševní stavy působí v každém mozku na sebe, které jsou si s m y s l o v ě - v nejširším smysl - n e j p ř í b u z n ě j š í : každá myšlenka působí vždy jen v daném momentu na tu, která jest jí v celém kosmu nejpodobnější. Pravím, že ten duševní stav zobrazujeme si vždy v prostoru blíže který je nám p s y c h i c k y bližší, - ale psychická blízkost může znamenat jen smyslovou zpříbuzněnost. Proto vidíme určitou věc blízko, že je nám příbuzna - ne naopak! Prostorová blízkost

* "Ještě větší důležitost má přibuznost - na náopak! Přestereva blízkost
"většího důležitosti" jsmo chybou, sava leva: i přibuznosti
a slušným učinili! Dále: vidíme tedy vždy jen ty duševní stavy,
které jsou myšlení našemu právě nejpodobnější: - ale možno říci
že ty duševní stavy jsou nám nejpodobnější, na něž právě nejvíce
myslíme, které nejvíce chceme, k nimž naše myšlenky právě zalét-
nou, s nimiž se sblíží tím, že je jaksi opředou. Zalétnutí myšle-
nek k něčemu znamená však jen zpřibuznění se s tím; tím, že na
něco myslíme, zpřibuzníme se s tím, tedy "přiblížíme" se k tomu -
- tedy užíme to! Krátce: vidíme vždy jen to, na co nejvíce mysl
me!"

Možno si pomysliť, jak to dámy bavilo. A možno si pomysliť, že Silvio musel již být opilý; jinak by nebyl svou moudrost přednášel před takovým auditoriem. Pokračoval, zatímco děvčátka nervně přeseďávala.

*₁ je krátce jen "objektisovaná" psychická, smyslová přibuznost.
Tot' velká myšlenka! Ji teprve jsme svět trochu racionalisovali.

ně předsedávala.

"Teď mohu, předsedav, to nejnemnější, přistoupit ku vlastnímu
thematu. - Běhání je stav, v němž cerebrální intelekt slouží sko
ro výhradně "tělu", těžkému sebezachování individua. Je v něm
tedy spoutaný, omezený, krotký a nesmí si dopřát volnějších sko
a extravagancí. Myšlenky zalétají vždy ve běhání monotoně jen k
podobným, přesně vymezeným, zevním duševním stavům; tedy je pří-
buznost jeho s jevním světem přísně regulovaná, zákonná, sama s
sebou shodná: proto je realita běhání - to čemu se říká "empir
cká realita", realita vůbec - tak logická, přesná, sobě odpovídaj
cí - proto je "příroda" tak kausální a zákonům podrobena. Ale
příroda sama není zákonná - jen duch, jenž ve běhání je zákonný,
přesný, spoutaný povahy, vnáší tuto do přírody! Jaká je konstata
ce kosmického ducha o sobě, nejsme dosud schopni si vykombinova
Přesto můžeme říci, že "zevní" svět běhání je pravdivou skutečno
stí, neboť "vnímáme" v něm následkem určité příbuznosti, správně
určité zevní věci. Ale teď tvrdím: zevní svět snění, pravého
snění, je rovněž pravdivou skutečností - d r u h o u skutečnos
neboť i zde vnímáme správně určité zevní věci - jenž následkem
duševní zpříbuznosti j i n é h o r á z u - s jiného hle-
diska!..."

"Ale ty máš krásný prsten, Nelo!" přerušila tu Ada filosofa zce
nevinně. "Ve snu jsi ho nikdy neviděla a neměla, víš?"

"Neslušná osobo!" osopil se filosof, zároveň se směje a zlobě.

"Právě teď, když přichází to hlavní a nejdůležitější..."

"Odpusť mně to, drahoušku! My ženské nevydržíme nikdy dlouho
mlčet a nepřejeme jiným, aby dlouho sami mluvili. Tak pokračuj,
mne to zajímá!" A zívla...

"Ale krátce, miláčku, jsme opilé a mnoho z toho nemáme!" podotkla
Nela.

"Vždyť jsem stručný až k nejasnosti! Tedy: ve snění - a sníme
stále, pokud spíme - stane se duch volnější, přelétavější, dobrod-
ružnější; myšlení létá s božskou volností a lehkostí od věci k
věci, přeskakuje můžkem sta mil, přeskakuje snad i planety, ba i
čas; jeho příbuznosti s vnějšími duševními stavy jsou tedy velmi
těkavé, rozmanité, chaotické, a to, co následkem těchto afinit vi-
díme, vykazuje velké skoky a zdánlivé neshody ... Ale přesto
vidíme v hlubokém, pravém snu, zpravidla "bezvědomém", nebo ve
běhání - což je skoro totéž - duševní stavy cizí právě tak správ-
ně jako ve běhání; vidíme je totiž správně jednotlivě, - v celku
je ovšem nelaď - ale to je zde nepodstatné. Je tedy hluboký se-
týž skutečností! Jsou tedy dvě skutečnosti; s hlediska vyššího
jsou ovšem obě části jedné a téže objektivní skutečnosti, o níž
je nám dosud neznámo, jak je uspořádána. Abych charakterisoval dv
subjektivní skutečnosti, užil bych přirovnání: skutečnost běhání
je to, co vidí ze světa pomalý chodec, skutečnost snu to, co viděl
by z něho ten, kdo by jím rychlostí světla mohl kmitat křivolaký
bludičkovým letem. Ve snění se síla, kterou zoveme "můj duch",
velice změní, stane se příbuznou zcela jiným věcem než těm, které
- ale jen dle reality běhání - spící mé tělo obklopují - a násle
dek toho je, že ony dříve vzdálené, teď však ve skutečnosti už
blízké mně předměty, začnou na mého ducha působit a vyvodí v něm
jemu vlastní smyslové obrazy - musíte vědět, dceruško netrpklivě
že vlastním sídlem vidění a slyšení není oko a ucho, nýbrž jisté
fenomenální mozkové partie, co cítí oko nebo ucho, už nevíme,
protože to nespadá v naše ego. Spím-li ve Florencii a sním-li
pravým snem, že chodím ulicemi Tokia, procházím jimi právě tak,
jako mé tělo vskutku spí ve Florencii: obě si pranic neodporuje
protože jsou dvě reality, jen subjektivní reality; zdá se ovšem

že se mozek nekryje zcela s naším duchem. Ale i kdyby se kryl, nedovedlo by to mou výsostně suverenní idealistní teorii podvrátit! Bližších podrobností nemohu se zde dotýkat. Jen to ještě podotýkám, že ne vše, co ve snu vidíme, je následek působení zcela těchto duševních stavů, které si ve bdění zobrazujeme. Někdy je vidění i pravého snu pouhou halucinací, t.j. pouze působením fantasmie, tedy vlivem interním na fenomenální části cerebrální povstanou jisté obrazy. Za druhé: Zpravidla zajisté působí na nás ve snění tytéž cizí duševní stavy zároveň, hrubě souzeno, jak ve bdění - a zároveň ne tytéž; kloním se totiž k domněnce, že všechny duševní celky mají, abych tak řekl, svůj líc a svůj rub: líc - řekněme, vyvolává c nás obrazy bdění, rub obrazy snu... xxkx A snad je náš intelekt bádající lícem, snící rubem lidského ducha - a v souhlase a tím daleko by se snad tvrdit, že líc všech duševních celků je jejich bděním, rub jejich sněním, že jsou krátce dva velmi si blízké a přece nekonečně vzdálené světy: - bdění, líc - a snění, rub... Líc-toť ~~státní~~ prosa, rub-poesie života. Bdění-toť otroctví, snění-božská volnost. Naše lidské snění jest efflorescencí animálního života, je jeho cílem; denní, nudné, špinavé, dusné, lopotení jest jen prostředek k vyšší duševní činnosti, k otu... Sen je létající mír a klid. Spaní je víc než bdění, snění je něčím vzácnějším než bdění - v souhlase s tím prospíme jen třetinu, probdíme dvě třetiny svého času. Není hříšnější marnotratnosti, než zkracovat spánek!... Než odbočil jsem! Vzdor řečenému je nepopíratelne, že vidíme ve snu zcela tytéž duševní stavy jako ve bdění - i líc věcí, tentýž, který vyvolává "empirickou realitu" jako analogicky ve bdění vidíváme i rub bdění... Důkazem toho jest, že možno ve snu působit i na vzdálené předměty: nikdo toho fyzicky nevysvětlí, neboť zde zasahá do světa tajemný jeho rub, nad fyzikou stojící. Já na př. snil jsem, jako mladík, ve dvě hodiny v noci, že v bytě svých rodičů, vzdáleném právě od mého spícího těla tři sta kilometrů, sejmul jsem ze stěny velké hodiny a položil je na podlahu. A jaký byl tenkrát můj úžas, když za týden na to navštívivší mne matka mně sdělila, že oné noci kolem dvou hodin zaslechla v pokoji vedle své ložnice šramot, že se tam odebrala s svým otcem a našla tytéž hodiny ležící neporušené na podlaze. Věděla jistě, že než ulehla, ještě visely. Bylo nade vše pochybnost jasno, že nikdo oné noci do toho pokoje nemohl vstoupit a rovněž tak bylo jisto, že kdyby byly spadly, byly by se rozbily na padrť, jak byly těžké a křehké... Vzhledem k tomu všemu je realita snu nad míru pestrá, kaleidoskopická, nevysvětlitelná, zdánlivě si odporující a nesmyslná - ale v pravdě je právě tak zákonná, objektivní povaze vnějších věcí odpovídající, jako realita bdění; a v mnohém ohledu jest ona bohatší a vyšší než tato, protože, podle všeho, můžeme v ní vnímat i bytosti, které se vymykají smyslu bádajícímu, na př. bohy, duše mrtvých a jiné "nadpřirozené tvory"... In summa: Pro nás existují dvě stejně cenné, v poslední instanci si neodporující skutečnosti - součástí to jediné objektivní skutečnosti, nám dosud blíže nepoznatelné: skutečnost snu a skutečnost bdění."

- Zde Silvio náhle přestal, neboť shledal, že obě posluchačky jeho usínají. "Nechme je!" pravila Nela zívavě. "Stále jen rasonuj o snu a bdění - bdění je mu snem a sen bděním. Plete si tyto pojmy, to je jeho nemoc, fixní idea. Z této mánie ho nevyléčíme!" "Máte pravdu!" zasmál se Silvio. "Neboť konečně je filosofie tat jen filosofií bludného kruhu. Vše je sen a vše je bdění, bdění je snem a sen bděním - ale pojmy ty jsou kontradiktorní!... A každý druh snu - neboli bdění - má přirozeně nutnou tendenci považovat za klamný sen každý jiný druh snu - neboli bdění. Och! ten býval

můj pozemský otrocký život, jejíž za bdění považují! Kam jednou zmizí? Uvidím jej daleko za sebou - tak zalehlý, skrčený, hluchý bývalý, mrtvý - jako sen - sen... Jako s výše hory hledíme na mrak, který ještě před chvílí běsnil bouří - a teď smutně se plazí vzdálenými údolímí roztrhán v cáry, zbledlý, ubohý, ztichlý - tak hledím nyní na svůj nedávný život - na nedávný svůj odlehlý, zalehlý, vyhřmělý, v těsnou upomínku sevrklý, zvadlý, mlhavý, nebytostný život - sen! A vše minulé stahe se pro ducha - snem - klamem - Ničím - "

Silvie se hluboce zadumal a slza zaleskla se mu v oku...

DONNA MARIA

Mladé, krásné donně Marii nebylo nic nového pozorovat, že je muži stopována, ale tentokrát oba chlapci, které nápadně často spatřovala, byli tak rozdílní od obvyklých jejích obletovačů, že si umínila mít se na pozoru, tím spíše, poněvadž v tehdejší době - v 16. století - panovala ve Španělsku anarchie a zvláště mocné ších šlechticů, proti nimž zákony byly směšny. Ale od takového rozhodnutí k ráznému jeho provedení je ještě daleko, zvláště v duši dívky. Zcela hladce se stalo, že jednoho večera byl její kočár, jímž se vracela z návštěvy u příbuzných do Saratogy k rodčům, zastaven, oba sluhové zabiti, donna Maria spoutána a s roubík v ústech do pytle vstrčena a na koně přivázána.

Celou noc se jelo cvalet. Když se den začal světlat, probudila se donna Maria z polomdloby a cítila, že byla s koně snata a kamsi nesena. Trhlinou pytle užířela nad sebou mohutný, na skále jako strašidlo čnící hrad. "On je to - on, jež jsem již v dětství ve snu s tajemnou hrůzou často vídávala! Již tenkrát říkala jsem si: že on něco strašného v životě mém bude znamenat - nyní je zde - jak strašné!" A když na padacím mostě užířela seňora Pedra Gonzaga, omdlela.

Červeně zlatý svit bylo první, co vědomí její připoutalo. Ahned poté pocit, že jí nemožno vládnout údý a slabá, palčivá bolest celé zadní strany těla. Ležela zcela nahá na znaku, na zemi v prostranném, jen lampičkou osvětleném sklepení, v pasu k zemi připoutána, s roztaženými rukama a nohama, rovněž k zemi přivázanými. A tu se vzbudila vzpomínka, co předcházelo...

"Don Pedro," zašeptala, znovu zápasivší s mdlobou, "o němž jde pověst, že nesčetné mladé ženy z pohlavní zvrhlosti na hradě svém umučil... Ó čím jsem se provinila, Panno Svátá, že mně je to souzeno! Ne, to nemůže být! Ještě před několika hodinami šťastná, celý svět se na mne smál jako slunce - a nyní - oh! nemůže, nemůže to být! Ach! proč ta bolest v zádech stále větší? ...Ne, pomlčejte! Její - snad má s ženami nějaké úmysly - ale ne tak strašné - snad jedná se při všem o něco nevinného, ušlechtilého... Ó, jak to pálí - oh!"

A teď poznala, že leží na železném kole, horkém, stále více se rozehrívajícím... Podél stěn stály nehybně mužské postavy jako sochy. Nejmenší pohyb neprozrazoval v nich život; byly v brnění, ověšeny podivnými zbraněmi, jakých se již neužívalo. Jen jeden, uprostřed nich, zbraně neměl; jeho kabátec leskl se četnými světlými, spodky rovněž; z tváře jeho viditelné byly jen černé, žhoucí oči a orlí nos - vše ostatní jen houšť jako noc černých vousů a vlasů. Náhle užířela donna Maria, bolestí a hrůzou šílící, že sebou pohnul. Vykřikla děsně: "strašidlo!" - Zůstal zas nehybný. Bolest se jí menšila...

Náhle však rychle se vzcháňala a třpytící se postava počala pomalu se přibližovat blíže. - Stanula nad obětí, bolestí řvoucí, poklekl přivinula se k ní, objala ji rukama i nohama. A strašná bolest projela dívce celou přední stranou těla - šat muže byl poset malými ocelovými trny...

Zvířecí tvář přiklonila se k její a zuby prokously ji ret... Pak pocítila ještě něco jiného, co ji blahodárně vzalo zas vědomí, v bolest a hrůzu proměněné... A zase viděla totéž sklepení. Ale stála přikována ke kůlu. A za sebou spatřila velké kolo, na jehož obvodu připevněno bylo několik prutů. Stála ve velké nádobě. Zoufalý sten vydral se jí z hrdla. A jako na povel jeho počalo se kolo pomalounku točit a pruty hladily ji mírně záda a elastic

sesmykaly se z nich. Ale rychlost otáčení vzrůstala, celé tělo počalo bolet... Náhle s třeskotem se otevřely dveře ve stěně a vstoupil včerejší známý, teď zcela obnažený.

Stanul před mučenou a se zálibou hleděl na ni... Prudce dopadaly nyní pruty, dívka řvala. Kolo snižovalo se stále více; když do mra zmrskána byla lýtka, počalo se zase zdvíhat. Každý šleh prosehl teď kůži. Dno nádoby počalo se plnit rudou barvou. Když pruty dosáhly až ke krku, pozvolna jal se otáčet kůl a šlehy dopadaly na strany těla, posléze na prsa, na břicho...

Náhle vtrhl muž se slastným rykem vpřed, sevřel donnu Marii, roztočeně líbal ji a lízal celé tělo, kousal, rány prsty roztrhával, smá se, vyl plakal. Nedbal, že pruty zasahují i její, chvílemi ustal ve svém líbání a vysadil se jim schválně zcela, aby hned se zdvojnásobil slasti pokračoval. Cítila jeho horký dech, ostrý zápach, jako z tlamy tygra a bylo jí náhle tak divně. Vše kolem ní se rozplývalo, strašná bolest měnila se v cosi jiného..., v cosi pekelně slastného... Řvouc, v extazi políbila svého mučitele - on rozvázal ji ručnice, ona šíleně řičíc objala jej a zasypávala polibky, přejíc si v tu chvíli v rozkoši a lásce zemřít... A tu pocítila děsnou bolest v nose. Don Pedro bodal ji do něho vzhůru, hluboko jehlicí a ssál proudem prýstící krev. Kolo se zarazilo... Vědomí dívky haslo... Viděla ještě jak muž vynal nádobu z pod nohou jejích a pil... Následovalo ještě několik podobných scen, o nichž pomlčíme. Jak dlouho to vše trvalo? Nevěděla; snad pět dní, snad jen jeden... A pak cítila, že se blíží blahodárná smrt.

Tělo již tak nebolelo, duše zlehčejší a třepotala se napolo ve sladké říši snu; jen tu a tam projela jí myšlenka na skutečnost - a dívka jala se vřít jako na smrt raněné zvíře... Pak se šíleně rozesmála - a celé hodiny sténala a skučela a opět se mezitím smála, až zas omdlela.

Něco nového pak užřela, když, jsouc k zemi připoutána, opět k sobě přišla; ohromnou černou rakev uprostřed na zemi stojící. Dala se dětsky do strašného křiku a hned poté ji náhle zalila sladkost. A snila o měkkém objetí nicoty, o nejsladnější polibku smrti, který splynul jí v jedno s polibky huňaté tváře... Jak ty polibky stále šelestily, vrzaly, skřípaly - konečně třeskly stranou. Mechanicky tam pohlédla - a viděla, jak veliký kámen ze zdi vypadlý, dosud na zemi kývá... A povstálým otvorem lezlo směrem dovnitř něco děsného, něco hnědě rudého...

"Smrt to," děla si klidně a zavřela oči. Přiblížilo se to blíž... Neotvírala jich... "Přicházím, abych tě vysvobodila," ozval se děsivý hlas. "Vysvobod, vysvobod mne, smrti!" zašeptala. "Jen rychle!"

"Bez mála jsem už smrti, ale ne dosud zcela! K životu chci tě vysvobodit! Otevři přece oči!"

A donna Marie užřela před sebou ženu. Nahou, jen krví a blátem oděnou, téměř kostru s hroznými tahy tváře, strašidelnými očima, silně se potácející.

"Nesmím mřít ani chvíle, abych zde nebyla přistižena! Jsem tvá předchůdkyně. Před třemi měsíci zázrakem ušla jsem smrti. Netvor hodil mne do jámy - odtamtud jsem teď přilezla, kde hnije spousta jeho dřívějších obětí; domnívá se, že jsem mrtva. Co dále bylo, není čas vyprávět. Slyš! Co nevidět se udusíš - v této rakvi, jak už to tu chodí. On si tam lehne též, aby se s tebou, poslední dech lapající, mloval... Sám se neudusí - ve víku rakve jsou otvory, které sice vnitřek ventilovat nedovedou, ale které mu vždy, když k nim přiloží ústa, vzduch zase dají - kdežto tobě, pod ním spoutané, nikoli. Bude sám zápasit se zadušením, ale víš už, že mu působí rozkoš nejen jiné, i sama sebe trýznit... Nuže - já místo tebe nechám se zavřít do rakve, na štěstí jsme si dost podobny a tvůj obličej

je pod krví stěží k rozeznání - a ty, až tam chvíli oba budeme, přivážeš provazem, který ti dám, víko k rakvi tak, že jí nebude netvor už moci otevřít - a pak ve víku zapečeš otvory kolíky, které ti rovněž přinesu."

"Ale pozná-li tě přece? - Oh - ty se však tam udušíš s ním!"
 "Nic jiného nechci. Život je mně lhostejný, ničeho se už nebojím. přeju si strašlivě jen jednoho: pomstít se! Nemluv a slyš dál! Bude li on mrtev, od jeho služebnictva nehrozí ti nic. Odkryla jsem tajnou chodbu, vedoucí z mé mrtvolné díry do jednoho oddělení hradního sklepení. Prchnout z něho bez pomoci zdejších obyvatelů jest nemožno, ale bude lehko ranami na železné dveře je přivolat. Ukážeš jim mrtvolu pánovu - a budeš spasen! Mlč! Teď zapadá právě slunce - ze sklepa je vidět jeho matný reflex. Dle všeho přijde on k tobě zítra odpoledne. Krátce před tím přijdu k tobě, odpoutám tě, ukážu kudy se jde do sklepa, pak ty mne spoutáš a v mé díře budeš čekat. Buď dobré mysli a neumíre předčasně!"

A potácela se pryč. -

"Jak se potácíš, ubohá! Oh, čím jsi se živila ty tři měsíce?"
 "Nejdříve hnilicí svou předchůdkyní, poté našla jsem va sklepe čtyři, jako kámen tvrdé a plesnivě bochníky chleba, když ty byly snědeny, seslal Bůh zase nové maso, dívku, která byla umučena mezi mnou a tebou. Od čtrnácti dnů není už vůbec k jídlu, živím se jen vínem, kterého je ve sklepe slušná zásoba, mám-li se jím uživit, musím ho vypít značné množství - hle, proč se potácím. Zítra budu mít zas dobré čerstvé masíčko, budeš-li pitomá! --"
 Zmizela, kámen do zdi zasadivši. Marie cítila, jak se smrt od ní vzdálila... Plakala a nepochybovala téměř, že bude osvobozena. Jak se těšila v zuřivosti své pomstychtivosti, jak bude zabíjet kolíky do víka-- a přece od myšlenky, že on se uduší, vždy se její duše instinktivně odvracela... Asi za půl hodiny přišel a mlékem, polívkou a vínem. Nechala si vše bez odporu nalít do úst. Zdál se jí být změněn - nějak ztrouchnivělý a nejistý. Když ji napojil, dlouho nad ní stál a jí se zdálo, jakoby něco něžného se lesklo v jeho očích. A pak ji pohladil líce - a odcházel... Jala se za ním volat ještě jednou prosby. Vrátil se k ní, dlouho zamyšlen stál - pak uvolnil její pouta co nejvíce. "Zbavte mne jich zcela!" prosila, "a propusťte mne - Bůh vám to oplatí..." Viditelně silně se sebou bojoval... Náhle se k ní sklonil, svázal ji znovu ještě pevněji než dříve, že bolestí křičela, kopl ji několikrát do prsou - zachechtal se slastně - zakryl náhle tvář a prchl...

"Měla jsem dnes strašný sen," pravila donna Oktavie zjitra toho dne svému bratru Pedrovi. "Temnými stezkami kráčela přede mnou tvá předposlední umučená Marcela; kynula mi stále k sobě, já otrocky poslouchala. Náhle zmizela; dojdu k místu, ona leží ve vykopaném hrobě, rozepne po mně náruč, bezvonně vrhla jsem se na ní - vidím, že pod ní ležíš ještě ty, spoután... A náhle počla náš vykopaný hrob zasypávat - donna Dolores to byla, jež ji na nás shazovala--ty bledneš - po prvé vidím tě zsinaleho? Strašná hrůza mne probudila. Ještě nyní mne neopustila. - Jako černá propast šklebí se na mne toto smavé jitro. Bratře, nemuč tu žen - nebo aspoň zanech strašného kousku s rakví."

"Musí být umučena - a bude poslední; čísla čtyřiceti musí být dosaženo, dal jsem si slovo a odbyto. Je mně jí líto, cítím k ní něco jiného, než ke všem předešlým... lhostejno! A kousek s rakví je rozkošnější než všechny předchozí dohromady. Ha! ten výraz jejího obličej, když místo zachránců otevře jí dveře sklepa domněle v rakvi udušený a ty, zachránkyně, budeš se za ním chechtat..."

"Vždy jsem se bázala toho bála, nehleď k mukám dušení, které

jsem v rakvi vždy musela přestat a které ani tvé laskání nedo-
vedlo zmírnit. Bylo by možno, že by nejen někdo otvory víka, al-
i dna rakve ucpal, a zámek, jímž se otvírá její přední strana,
poškodil? Pak byli bychom straceni. A stále mne pronásleduje
myšlenka, že Marcela není mrtvá."

"Absolutně jisto. Ležela v rakvi zcela bez vzduchu dvě hodiny
a než jsem ji ~~zavazad~~ hodil mezi mrtvolu, protkl jsem ji ještě
srdce."

"Bojím se děsně. Právě poslední tvůj zločin skončí dnes katas-
trofou - tak tomu chtěvá osud. I ty se bojíš..."

"Pře d několika minutami," usmál se, "potkal jsem na chodbě
donnu Dolores..."

"Možná? - tvou manželku - první z tvých obětí? Tedy nejsou pl-
né pověsti, že zde v hradě straší?"

"Straší a nestraší! Je to přelud, jako fantom v horečce viděný
- straší, budíc hrůzu, ale jen straší, nemohouc škodit - vskutku
neexistující."

"Že se ti právě dnes - v tvůj poslední den zjevila, něco znamer-
Oh Pedro, "klesla na kolena, "sanech toho, propust tu nešťastnici
- Bůh kvůli tomu činu odpustí tobě - a mně snad též, bídné hříš-
nici...!"

"Lepší peklo, než sebouopovržení. Jediné, v čem ti činím ústupek
- že to odložím na zítřek ráno, aby tento den nebyl "poslední"
ač do zítřka by mohla zemřít. Odejdi!"

"Netvora - odpust - aspoň mne dovol, abych nebyla spoluúčastna.
Nechtěl, abych byla s tebou ztracena, já, která jen ze strašné
lásky k tobě jsem se ti propůjčila!"

"Ze zvrhlosti, sestro, i láska tvá je jen následek tvé zvrhlosti.
Popatř v zrcadle na svůj mrtvolný, kletbou stížený obličej, své
děsuplné, děsemplnicí oči - čím jsi se stala, tím bylas vždy.
Jsi má na zemi, jsi má v pekle. Vykonej co máš poručeno - jinak
zakončím jednačtyřicítkou."

Brzy po odchodu Pedrově upadla donna Marie zase v polospánek,
v polomdlobu, nestvárnými sny do nekonečnosti přerušovanou.

A když se konečně vědomí zjasnilo, cítila mučednice, že smrt je
zase blízko, blíže, než včera. A bylo klidné to zjasnělé vědomí
a lhostejné. Myšlenka na možnou spásu nehýbala jím téměř, jsouc
sama nejasná; silnější byla vzpomínka na polibky netvora. A
nejsilnější přání - kéž už je všemu konec!

Sotva si uvědomila zvuky ze zdi, třeskot kamene. Teprve když
hrůzná, krvavá tvář objevila se před ní, nastalo jasnější sebe-
uvědomění.

"Rychle," slyšela zimní slova a drkotání zubů a cítila, jak
se jí pouta uvolňují a spadávají. "Za půl hodiny budeš zachrá-
něna... Oh, jak jsem rozčilená - bojím se, má drahá, ani nevím
čeho... Modlí se za mne - před Bohem. Nuž povstaň, pomohu ti!
Můžeš jít? Budu tě podírat! Nejdříve ti ukážu cestu do sklepa,
zapamatuj si ji dobře, jinak zahyneš. Tu provaz k přivázání víka
jsem ti přinesla - je schován pod rakví. Nyní pojď!"

Pohyb, aktivita, naděje, daly Marii tolik síly, že s pomocí své
společnice mohla jít. Prošly otvorem, s námahou sestoupily do
nehluboké jámy, vystlané hnijícím, strašně páchnoucím masem a
kostmi a vešly do temné chodby. Asi po tisíci krocích zašeřilo
se před nimi - ocitli se v malém, suď naplněném sklepe. Neměl m-
oken, ale nad železnými dveřmi byla dosti široká šterbina, pro-
pouštějící něco světla ze sousedního sklepení, kam dopadlo
několik paprsků ranního slunce.

"Tímto kamenem," mluvila zachránkyně, "budeš do dveří bušit, až ti
ti služebnictvo přijde otevřít. Ale neučin tak dříve, než za
čtvrt hodiny poté, až on v rakvi ztichne, aby se snad zase nepro-

bučil k životu. A nyní nazpět - spoutáš mne tam. Oh, jak resto má hrůza...."

Octily se znovu v mučírni. "Pro boha, já zapomněla přinést ty kolíky! Jsou ve sklepě, musím se tam vrátit... Pojď se mnou - ne, to už nemůžeš - ale sama tam jít se děsně bojím... Co činiš? Třesouc se stála chvíli nerozhodně - konečně pokřižovavši se, zmizela Marcela v otvoru....

Marie usedla do kouta pod sedem. Náhle padala na ni silná mdloba, vše kol ní se podivně roztočilo, cosi jakoby kráčelo blíž... "Teď snad zemru - ale ráda bych ještě jednou cítila ten tys dech z jeho úst..." zhasínalo jí v duši....

Tu ji bylo, jako by zaslechla výkřik... Slabý, velmiztlučený, ale přece tak děsný... A hned poté letargie ještě větší zahostila se v ní a kolokol....

A viděla zas krvavou tvář v otvoru....

"Co to?" lekla se tajemně a slabě. "Ahtona! Hleďme, já myslela, nevím proč, že je mrtva. Ale - jako by to nebyla ona... Co to z ní na mne vane? Musí to být ona - to jen ta krev v obličeji jí tak mění - a má nemoc kalí mé oči. Mám z ní strach."

Příchodkyně, Marie si nevšímajíc, pevným krokem přistoupila k rakvi. Otevřela ji, do přední její stěny vtiskla kamenem hřeb a dva kolíky do jejího dna. Pak beze slova, velitelsky pokynula Marii. Ta uposlechla, dívíc se, jak lehce a bezbolestně kráčí. Zachránkyně ukázala jí tři kolíky, kámen a provaz pod rakví. Poté ulehnuvši na podlahu, podávala Marii provaz, kterým tato před chvílí byla spoutána. A za minutu byla jím těsně k zemi přivázána. Pak pokynula Marii a hlavou, a ta uhodnuvši, co se jí velí, odešla k otvoru mrtvolné jámy a skryla se v něm. Stala se automaticky poslušnou a nemyslela na nic, než na plnění rozkazů. Sotva byla skryta, zaskřípaly dveře naproti a vstoupil don Pedro. "Kámen nezastrčený, uvidí-li mne, vše ztraceno," chvěla se dívka. Ale nehleděl na ni, nehleděl nikam... Skelné oči v jeden bod upřeny, ubíral se jako stroj k ženě na zemi....

Klekl k ní, zastíňuje ji... A po prvé zaslechla Marie jeho hlas. "Dobře se se našminkovala, Oktavie... Nejsi ani k poznání. Jako bys to nebyla ty... Máš ještě strach? Já také, je mi divně, jako nikdy. I tebe se bojím. Odbuďme to rychle!"

"Oktavíi ji jmenuje, proboha! poznal ji? Či myslí, že se tak jmenuju? Tak to bude, jinak by ji netahal do rakve. Již tam oba leží - již se víko zavírá... Panno, buď při mně teď!"

Z nítra truhly znělo teď slabé šelestění a nesrozumitelná skam slova. Marie vylezla z díry a potichu brala se blíž. Náhle sebou trhla. "Co chceš učinit?" ozvalo se v ní. "Cci zabít jej, po jehož polibcích tak toužím? Šílenství - nesmím. Ale šílenství je to, co teď pravím. Musím poslouchat - ta v rakvi magicky mnou vládne, jsem bezvolná, jsem slepým nástrojem boží spravedlnosti, nuže -" Vyňala provazy, jeden z nich obtočila kol hoření části rakve; udělala uzel, a pak druhý.

"Jen važ, važ, hahaha!" ozvalo se hrobově z nítra. Marie klesla. "Slyšel to - ví to - jsem ztracena... Ale směje se, nevzchopuje se - co to znamená? Je to vše jeho pekelná lest? Není snad ta žena s ním smluvena? Aspoň by nezemřel... Ale - spíše - je v náměsíčním stavu a zří jasně, co se kol něho děje. Neškodí to - jen aby se neprobudil. Ano - a teď dále!"

Uchopila druhý provaz. "Proč stále tak tichá Oktavie? Tichá, studená a nehybná. Nezemřelas? Ale ne - mrvoly jsou tvrdé, tys měkká - nějak až příliš měkká - nějak... Začíná tu být dusno, nějak brzo dnes." I druhým provazem rakev pevně obtočena, přišera byla uvězněna! Marie radostí div nezavýskla. Slyšela nyní syčení vzduchu u jednoho otvoru, don Pedro bral dech zvenčí. Uchopila kolík a kámen.

"Jak strašně měkká jsi, - Oktavie, - skoro jako bahno. - Hm! Nezabořila se mně ruka do tvého ramene jako do bláta? Ale ne - byl to klam, výplod mého strachu." Znovu ozvalo se syčení. "Něco strašného v tom vězí," dělala si Marie. "Proč ona se ani neozve? Zápasí jistě už se zadušením - nepřirozeno, že je tak tichá."

Syčení ustalo - vzápětí ozval se zděšený výkřik.

"Co to děláš, Oktavie? Obličej tvůj začíná světélkovat. Smluví se i ty o mé záhubě? Ha - znovu se mě zabořila ruka do bahna - a ten strašlivý zápach...? Byla jistě jen strašidlem - je už dávno hniijící mrtvolou," táhle Marii děsně duší.

"Ha" zaričelo to teď - "celé tělo mé se probořilo - plovu v bahně - mrtvola. Tvář světelkuje stále silněji - ha! poznávám ji - Dolores! Zemra - ale ne! Tak don Pedro neumírá!"

Rakev strašně zapraštěla - provazy se napjaly. "Haha! Myslíte, vy tam nahoře, že vám to platno? Třeste se." Za okamžik ozvalo se z vnitřa rachocení - a ještě hroznější zavytí. "Zámek zničen! Nedostanu se ven! Ale neudusím se přesto - spodní otvory - hrůza! Zmizely, zcelily se!"

Marie udeřila na první kolík. Znovu zapraštěla rakev, zakolísala se. Z nitra zněl už chropot. I druhý otvor zatlučen. z třetího znělo syčení. Boj se oň rozpředl. Neuvěřitelnou silou snažil se muž prsty svými zabránit vnikání dřeva, znamenajícího za minutu smrt. Snad by se nebylo dívce zdařilo zvítězit, kdyby nedostatek vzduchu nebyl podlamoval víc a víc sílu protivníkovu. Konečně vězel kolík nevyvratelně v rakvi.

Chvilku bylo úplné ticho, pak se ozval ještě jeden výkřik, tak hrůzný, tak srdcervoucí, tak nelicháň, že se Marii zježily vlasy. Ještě jednou zapraštěla rakev, že již ji se zdálo Marii, že praskne. "Vysvobodí-li se, okamžitě mne usmrtí," dělala si a utekl do otvoru a skryla se tam. Opět bylo delší chvíli ticho. "Snad již dokonale? - Běda!" myslila si - tu zazněl děsný chropot a mezi tím slova: "Smiluj se - Marie - propustím tě - miluju tě.. "Otevřít, otevřít mu musím!" vzkřikla - "Ať se děje cokoli!" Chtěla se vzchopit, ale co to? Nemohla - jakési tajemné rameno osudu ji tisklo k zemi. Čím více se namáhala, tím bezvládnější se cítila. Chropot byl stále hroznější. "Pro spásu své duše odpusť, odpusť - smiluj se nejdražší, smiluj se, změním se." Napjala strašlivě všechnu sílu vůle - a náhle pocítila, že něco z ní spadlo - ne však jen ono ochromení. Nechápatě hleděla, sedíc na okraji otvoru, kol sebe. Chvilí trvalo, než si vzpomněla co právě bylo, ale nemohla dobře uvěřit, že to byla skutečnost. "Mám jej vysvobodit?" dělala si tupě - ale necítila nyní žádnou touhu tak učinit. Bylo ticho, hrobové, nejhlubší - trvalo několik minut.

"Mrtev!" řekla si tupě. "A já půjdu za chvíli za ním. Co teď? Vše jedno. Ale přece jen, abych šla do sklepa - pro vysvobození. Ano, je to jaksi má povinnost. Půjdu, je to tam přece hezčí, než zde." A dala se do pohybu. Setva se plížila, vše kol ní se točilo, světlé koule kolotaly kol ní. Konečně přece octla se ve sklepě. Vrazila do něčeho. Popatřila. Její známá ležela zde bílá s tváří hrůzou znetvořencu, studenou, tvrdou. Lhostejně plazila se dále a jala se bušit kamenem do dveří. V přestávkách slyšela odkudsi zvenčí lidské hlasy, rozeznala i slovo "mrtev". Hlasy se blížily, hlučely - zámek zarachotil. "Žije, ještě žije!" vzkřikl-li sluhové. "Chvála bohu jste spasena, donno, odneseme vás na ložnici neobávejte se ničeho, pekelná obluda je mrtva!"

"Vím - a jak to víte již vy?"

"Viděli jsme jej kácet se před půl hodinou k zemi - leží nyní ve své posteli."

"Ne v posteli - v rakvi leží udušený - v mučírně..."

"Mýlíte se donno - a jak jste se zde ocitla?"

"Onou chodbou z mučírny... ale umru..."

"O té chodbě jsme nevěděli," žasli. "Ale kdo to tam v ní leží? Panno svatá - je to donna Oktavie - mrtva - soud Boží. Neobcházela dnes v noci marně chodbou nebožka paní hradu."

"Umírám - odnesete mne ještě zpět chodbou do mučírny - chci jej ještě vidět, než skonám..."

Vyhověli po chvíli, ze zvědavosti. Rakev otevřeli. Byla prázdná.

"Od rána," vyprávěli, když se vraceli s donnou Marií, "pobíhal rozčilen ~~zřetelně~~ chodbami, nemohla se patrně k něčemu rozhodnout. Konečně zvolal: 'Staň se!' a zamířil k mučírně. Ale náhle stanul

vedle dveří do čeledníku a dlouho, jako v sochu změněn stál -

- duší patrně opuštěn oči děsně v neznámo upřeny. Stále větší hrůza se v nich jevila, tělo počalo se strašně chvěti, prsa křečovitě lapala dech, až se zvrátil. Srdece již nebilo, když jsme se nad ním sklonili."

Donna Marie uzřela jej na loži zčernalého, strašnějšího, než kdy jej naposledy viděla. "Můj!" zašeptala. Vrhla se k němu, objala mu hlavu, rty její klonily se ke rtům jeho... A ještě než se jich dotkly, trhla hlava na jeho a jen dvě mrtvoly se políbily...

bibliofil.
40 výt. 1937
graf. Konápek
cenzura pāv. knihu
rozmetala